

Zpráva o činnosti ÚPS na Sychrově za rok 2022

HODNOCENÍ NÁVŠTĚVNICKÉ SEZONY

Celková návštěvnost objektů ve správě ÚPS na Sychrově činila v roce 2022 664 001 návštěvníků, což byl potěšitelný nárůst oproti předchozím letům ovlivněných proticovidovými opatřeními (572 433 návštěvníků za rok 2021, 658 710 za rok 2020), zdaleka ale nedosáhla srovnávacího roku 2019, kdy návštěvnost 17 objektů v kraji Libereckém, Pardubickém a Královéhradeckém dosáhla celkem 837 454 osob. Na památkách se projevil také trend šetrnosti návštěvníků – velkou měrou byly navštěvovány zahrady, parky a volné areály, z prohlídkových okruhů obvykle jeden. Oblíbené ale zůstaly tematické, kostýmované, kastelánské, divadelní, a hlavně noční prohlídky, čím dál větší popularitu si získávají i speciální prohlídky pro rodiny s dětmi. Vyhledávané byly také kulturní akce typu trhů, jarmarků, koncertů a divadel.

Úsporný režim, který provázel celou společnost, se nevyhnul ani památkám – bylo redukováno nasvícení objektů, a to jak venkovní, tak interiérové (úsporné žárovky), hledala se úsporná řešení při vytápění aj., někdy se prodloužily finální termíny ukončení stavebních oprav z důvodu nedostatku materiálu nebo pracovních sil. I v tomto úsporném režimu se ale podařilo reinstalovat vybrané prohlídkové trasy, připravit trasy nové, dokončit mnoho obnov a oprav.

V Královéhradeckém kraji si za rok 2022 oproti předchozí sezoně všechny objekty v počtu návštěvníků polepšily, výjimkou je zámek Opočno, kde je zdánlivý pokles návštěvnosti (ale nikoliv výnosů) dán novou organizací návštěvnického provozu (ze čtyř prohlídkových okruhů dva rovnocenné okruhy), vyšší návštěvnosti by jistě dosáhl i zámek Hrádek u Nechanic, byl však v hlavní sezoně více jak týden uzavřen z důvodu natáčení.

Objekt - HK	2021	2022
SZ Hrádek u Nechanic	24 517	32 486
hospitál Kuks	53 657	60 093
SZ Náchod	27 134	34 362
SZ Opočno	47 886	37 791
SZ Ratibořice	32 740	39 946
Celkem	185 934	204 678

Na Pardubicku byl návštěvnicky opět zcela vytížen hrad Kunětická hora, neboť obnovený Jurkovičův palác je veřejnosti představován v režimu komentovaných prohlídek, oproti dosud uzavřenému hradnímu paláci, kde byly prohlídky volné. Návštěvnost na hradě Litice byla ovlivněna jeho předčasným uzavřením z důvodu nestabilního skalního masivu v hradním areálu.

Objekt - Pardubicko	2021	2022
SH Kunětická hora	13 307	13 753

SH Litice	10 149	10 276
SZ Litomyšl	29 086	33 393
SZ Slatiňany	31 383	30 860
Celkem	83 925	88 282

Na Liberecku je skokanem v návštěvnosti hrad a zámek Frýdlant, což je dáno reorganizací návštěvnického provozu, navrácení tradičních velikonočních a vánočních trhů se odrazilo na návštěvnosti Sychrova, kulturní akce a nová výstava oslovila návštěvníky Grabštejna.

Objekt - Liberecko	2021	2022
SH Bezděz	53 086	54 548
SZ Frýdlant	31 232	55 930
SH Grabštejn	11 568	17 925
SZ Hrubý Rohozec	14 096	14 509
SZ Lemberk	24 583	27 930
SZ Sychrov	53 112	91 998
SH Trosky	96 985	85 777
SZ Zákupy	17 912	22 424
Celkem	302 574	371 041

Na ÚPS Sychrov jsou již tři celoročně přístupné objekty

Novinkou v roce 2022 byl celoroční provoz se zimní prohlídkovou trasou na zámku Slatiňany (Pardubický kraj) a na zámku Zákupy (Liberecký kraj). Rok 2022 byl prvním rokem, během kterého bylo na těchto dvou objektech otevřeno celoročně, aniž by do provozu zasáhla pandemie. Od listopadu do prosince 2022 si nově instalovanou slatiňanskou Zimní trasu prohlédlo (návštěvní dny čtvrtek, pátek, sobota, stanovené časy prohlídek) celkem 2 438 návštěvníků. Zákupský zámek, respektive jeho Zimní trasu, si od listopadu do prosince (úterý až neděle, předem stanovené časy) přišlo prohlédnout přes 1 600 návštěvníků. Třetím, dlouhodobě celoročně zpřístupněným objektem v rámci ÚPS Sychrov je také zámek Sychrov na Liberecku.

VÝZNAMNÁ STAVEBNÍ OBNOVA

Obnova zámeckého kopce v Náchodě

Předmětem a cílem projektu bylo vyřešení dlouholetých problémů spojených se stabilitou a hydrogeologickými poměry zámeckého kopce a také návrat k historickému propojení mezi zámek a městem.

Od roku 2014 se ve spolupráci Národního památkového ústavu, Územní památkové správy na Sychrově a Města Náchod pracovalo na projektu revitalizace tzv. zámeckého kopce, jehož stav byl velmi tristní. Samotné práce započaly v roce 2020 a finální výsledek obnovy byl slavnostně představen 5. prosince 2022 za účasti čelních představitelů NPÚ, manželky prezidenta paní Ivany Zemanové, starosty města Náchod Jana Birke a dalších významných hostů.

Předmětem a cílem projektu bylo propojení areálu Státního zámku Náchod s centrem města. Muselo tak dojít ke geotechnickému zajištění svahů před sesuvy, došlo k řízenému odvodnění kopce, byly odstraněny napadané a náletové dřeviny – kopec byl de facto celý zakryt porostem, řada cest byla neschůdných. Kromě zeleně došlo k obnově cestního systému, byly vybudovány pochozí lávky, schodiště, ale také vyhlídky a odpočinkové zóny, nové osvětlení a závlahový systém v ladinách sadech. Ten je napojen na nově osazenou akumulaci nádrží, která je zásobována dešťovou vodou svedenou z části střech a nádvoří náchodského zámku. Došlo k zrestaurování třech hlavních artefaktů Zámeckého kopce – busty princezny Idy, křížku Schaumburg-Lippe a původního kamenného podstavce sochy sv. Jana Nepomuckého – a to včetně osazení kopie původní sochy, která zde chyběla od roku 1959.

Byly vysazeny nové jabloňové, hrušňové a třešňové sady. Nová lipová alej dostala název Schaumburg-Lippe po posledních šlechtických majitelích náchodského zámku, alej lemuje obnovené hlavní přístupové schodiště na jižním svahu zámeckého kopce s nástupem za Hotelem U Beránka. Z velké části byla obnovena jednostranná javorová alej podél přístupové cesty vedoucí na zámek v západní části kopce v tzv. „Chrastince“ a nahradila tak již dožívající původní jednověkovou alej. Ke všem pracím souvisejícím s faunou a flórou byli přizváni odborníci. Arboristé například rozmístili 40 ptačích a 20 netopýřích budek a z pokácených stromů s dutinami založili broukoviště, které je umístěno v „Chrastince“. Za zmínku také stojí využití technologie „hydroosevu“, která byla využita při zakládání rozsáhlých lučních trávníků či ve špatně dostupných lokalitách.

Projekt byl financován Ministerstvem kultury z programu Rozvoj a obnova materiálně technické základny státních kulturních zařízení. Obdržená částka 197 milionů korun byla uvolňována postupně, příjemcem dotace byl Národní památkový ústav. Náklady se ale nakonec vyšplhaly na celkových 238,5 mil. Kč včetně DPH. Navýšení bylo také hrazeno z prostředků Ministerstva kultury. Tyto vícenáklady byly způsobeny situací na trhu se stavebním materiálem v období „covidovém“ i tom následujícím. Objevily se taktéž nečekané vícepráce vzniklé potřebou reagovat na skutečný průběh skalního podloží po odstranění zeminy a tím nutné změně v harmonogramu i postupu prací. Významnou položkou v rozpočtu – a to i z hlediska potřebné úpravy architektonické koncepce – byly práce související s archeologickým nálezem na tzv. Vysokých šancích – byla zde objevena středověká bašta, jejíž datace je dle archeologů odhadována na přelom 15. - 16. století. Bašta byla součástí opevnění a chránila přístup do hradu od severu. Tento nález byl zakonzervován a jeho nadzemní část je veřejnosti přístupná.

Na ploše Vysokých šancí byla již dříve odhalena část stavby považovaná za trčkovskou baštu, nebo zahradní altán. O existenci bašty či předsunutého obranného prvku v prostoru tzv. Vysokých šancí dávala tušit již veduta z přelomu let 1536–1537, která objekt tohoto typu zobrazuje právě v místech při hradním příkopu s mostem, tedy poblíž dnešního tzv. úřednického traktu. Proto pak bylo uvažováno i o „kruhovém obranném prvku – nebo popravišti“.

Podle výsledků aktuálního bádání lze předpokládat, že se nejspíše opravdu jedná o baštu, tedy obranný prvek o průměru cca 13 metrů a šířce zdiva 90–120 cm, datovaný do doby první třetiny 16. století. Tato jedna z nejstarších dochovaných částí opevnění původního hradu nás tedy přivádí až do doby pánů z Kunštátu nebo Pernštejnů.

Po jejím opětovném odkrytí koncem roku 2020 byla vedena jednání a úvahy, jakým způsobem se k nálezů postavít – zda a jakým způsobem do něj případně zasáhnout a jak věc prezentovat.

Během revitalizace zámeckého kopce byly zbytky bašty zdokumentovány (zaměřeny, vyfotografovány a materiálově zanalyzovány) a zakonzervovány. Koruna zdiva byla opatřena ochrannou krycí vrstvou tak, aby při prezentaci, která byla zvolena, došlo k co nejmenšímu poškození nálezů a aby dochované zdivo mělo na povětrnosti co nejdelší trvanlivost. Kromě pískovcových slepenců je zdivo složeno i z opukových šíbrů a vápenné malty. Ve stejném systému a stejným stylem pak byly provedeny i zmiňované opravy a následně pak změněn plán týkající se způsobu využití i zpracování přiléhajících ploch.

Generálním dodavatelem byla litoměřická firma Gardenline s.r.o. Generálním projektantem byla královehradecká firma New Visit s.r.o.

V rámci návazné údržby zámeckého kopce došlo k dohodě mezi Národním památkovým ústavem a Městem Náchod, kdy část prací zajišťuje správa objektu, Město ze svých prostředků na základě Smlouvy o spolupráci hradí zbývající část, která vychází z Plánu údržby zpracovaného dodavatelskou firmou.

VYBRANÉ OBNOVY PAMÁTEK, RESTAUROVÁNÍ

Stavební obnovy

Na sychrovské zámku, respektive na jeho východním křídle včetně obou věží, probíhala obnova krovů a střechy, proto bylo východní křídlo jak z pohledu z parku, tak nádvoří, pod lešením. Tato obnova ale neměla vliv na návštěvníkový provoz, pokračovalo se v restaurování parket východního křídla.

K 30. červnu 2022 byl na **zámku Zákupy** ukončen projekt „Obnova barokního krovu, stropů a střechy“ - jedná se o komplexní rozsáhlou rekonstrukci celého střešního pláště a stropů nad podlažím, ve kterém je instalována klíčová prohlídková trasa. Souběžně proběhlo restaurování několika nástropních maleb od Josefa Navrátila z přelomu let 1850 a 1851 (např. v biliárovém sále, v ložnici císařského páru, v oblékárně císařovny Marie Anny Karolíny, v několika úsecích zámeckých chodeb či v salonu císařovny Karolíny Augusty). V rámci tohoto projektu došlo také k elektrifikaci prohlídkové trasy Zámek za Františka Josefa I., neboť rozvody mohly být díky rekonstrukci taženy shora tak, aby nepoškodily původní výmalbu. Osvětlení je nyní ve 14 místnostech a je ovládáno prostřednictvím mobilní aplikace.

Nadále zde pokračuje projekt IROP, jenž má za cíl obnovu jižního křídla hospodářského dvora s využitím pro expozici *Zapomenuté zámky*. Bylo dokončeno základní statické zajištění, obnova krovů a třešních pláštů a budou započaty práce na vnitřních a vnějších fasádách a podlahách.

Na Lemberku probíhá rekonstrukce vstupních objektů před zámkem a ledárny – provoz zámku ale nebyl omezen. Opravou vstupních objektů bude zvýšena bezpečnost návštěvníků, obnova ledárny zpřístupní další zajímavý prvek v rámci zámeckého komplexu. Předmětem obnovy jsou stavby – kastelánka s hlavní vstupní branou, věž na mostech, ledárna, kůlna a opěrné zdi na terase. Součástí obnovy jsou veškeré zednické, tesařské, klempířské, zámečnické, pokrývačské a restaurátorské práce i interiérech i exteriérech. Tyto práce v roce 2022 spočívaly nejprve v instalaci lešení, zabezpečení stavby a zřízení staveniště před zámkem. Dále v celkové obnově terasy a jejich obvodových zdí, výstavbě kolny, statickém zajištění a stabilizaci ledárny, neúplné obnově střešních krytin, přípravě kanalizace a vodovodu, vyklízení suterénu pod vstupní věží a zahájení přípravy pro elektroinstalaci. Probíhala také spolupráce s archeology a dokumentátorem. Stavební práce budou probíhat do konce roku 2023.

Ke konci roku započalo také statické zajištění kolny u Bredovského letohrádku, v rámci udržitelnosti projektu Ošetření lipové aleje na Státním zámku Lemberk, která proběhla v roce 2021, bylo na podzim 2022 dosazeno v zámecké aleji celkem 18 kusů nových lip.

Na Hrubém Rohozci byla společně s vnitřní fasádou zámku dokončena celková oprava říms, okapových svodů a oplechování. Pro návštěvníky se začátkem sezony 2022 otevřela i nově opravená umělá jeskyně „grotta“ v zámeckém parku, proběhly drobnější opravy týkající se části zastřešení a portálu vedoucího do pokladny. Pozornost byla věnována také zámeckému parku (péče o nové výsadby, dosadby za uhynulé stromy, závlahy, výchovné řezy).

Byla dokončena oprava ochozu velké věže **na hradě Bezděz**, opravy se dočkaly též omítky obvodové zdi. Přístupová cesta na hrad byla opravena v úseku mezi I. a II. hradní branou, a to zpevněním okrajů cesty směrem do svahu a vytvořením odtokových kanálů na dešťovou vodu. Pokračovala zde realizace rekonstrukce nákladové lanovky včetně dolního zázemí. Současně s rekonstrukcí lanovky budou položeny sítě pro možnost budoucího napojení hradu na vodovodní řad a svodu odpadní vody z objektu.

V lednu 2022 byla zahájena příprava na zpracování projektové dokumentace pro generální opravu střechy zámku a stropů ve druhém patře **na Hrádku u Nechanic**.

Na hradě a zámku Frýdlant pokračovalo restaurování sgrafit na Renesančním zámku, byly provedeny restaurátorské průzkumy a probíhaly restaurátorské práce, záchranné zajištění sgrafitové fasády Kastelánského křídla bylo ukončeno k 30. 9. 2022. Restaurování figurálních sgrafit na Renesančním zámku bude pokračovat i v roce 2023. Proběhla také revitalizace zámeckého parku, čištění náletů a došlo k dosadbě nových stromů.

Na hradě Grabštejn byla oficiálně ukončena oprava malého nádvoří – cílem byla celková oprava horního nádvoří hradu, spočívající v odstranění statických poruch a zatékání vody a

v obnově pochozích úrovní terénu, včetně opravy vnějších i vnitřních omítek zasažených vlhkostí.

V říjnu roku 2022 byla zahájena stavba vodovodní přípojky a kanalizace, byly zahájeny úpravy přízemí bergfritové věže pro potřeby nové galerie s plánovaným dokončením a zpřístupněním v červenci roku 2023.

V druhém pololetí roku 2022 byla zahájena realizace projektu sanace havarijního stavu střešní a stropní konstrukce objektu Letohrádku u státního **zámku Opočno**. Jedná se o první fázi obnovy atraktivního objektu v zámeckém parku. Stavební práce budou pokračovat v roce 2023.

Na zámku v Náchodě byla v průběhu roku 2022 zrealizována 0. etapa odvodnění zámeckého areálu, která vyřešila havarijní situaci dešťové kanalizace. Byly ukončeny stavební práce při sanaci jižní terasy a rizalitu. Byly napraveny okolní poměry rizalitu tak, aby nadále nedocházelo k degradaci. Součástí projektu byla i výstavba lávky a opětovné zprůchodnění příslušné cesty.

V červnu 2022 byla zahájena realizace sanace havarijního stavu střešní konstrukce Piccolominsko- Kuronského traktu. Stavební práce budou pokračovat i v roce 2023.

Na Kunětické hoře nadále probíhal projekt IROP ITI *Kunětická hora – Divadlo na hradě i v podhradí* (<https://www.hrad-kunetickahora.cz/cs/o-hradu/Provedeni-restauratorskych-praci-a-pamatkove-obnovy-objektu-hradniho-palace>), jenž je primárně zaměřen na obnovu hradního paláce a kaple. Tyto prostory byly veřejnosti v roce 2022 uzavřeny s plánovaným zpřístupněním v květnu 2023. Projekt také řeší revitalizaci přírodního amfiteátru v podhradí.

Na zámku v Litomyšli probíhaly přípravy na generální rekonstrukci zámku – probíhalo náročné stěhování depozitářů a uvolňování prostor pro zahájení chystané rehabilitace areálu zámku i Panského domu; proběhl geofyzikální průzkum francouzské zahrady a anglického parku, I. etapa stavebně-historického průzkumu zahrady a parku a v interiérech průzkum původní barevnosti předsíně, pracovní hraběte a hraběcí ložnice.

Ničivá bouře ve Slatiňanech, úsporná opatření

20. června se Chrudimskem prohnala supercelární bouře, která v areálu zámku napáchala značné škody – poškozené střechy, oplocení, cesty a zejména poničená vegetace. Druhá polovina roku 2022 se tak nesla v průběžném odstraňování škod. Z programu SMVS byla zahájena oprava zdi nad náhonem, která byla již částečně zřícená a její další část vykazovala značnou statickou poruchu. Ukončení se očekává v roce 2023. Byla zahájena oprava vřetenového schodiště poškozeného dřevokaznou houbou; byly zahájeny práce na obnově přízemí č.p. 30.

V rámci snižování provozních nákladů byl do zásobní zahrady k vytápění skleníků pořízen a instalován kotel se zásobníky horké vody. Veškerá dřevní hmota ze zámeckého parku a zahrady je nyní využita buď na štěpku, kterou se upravují záhony a výsadbové mísy – anebo slouží k vytápění.

REINSTALACE PROBÍHAJÍCÍ

V roce 2022 probíhaly intenzivní přípravy na přípravu částečné reinstalace státního hradu a zámku Frýdlant. Na podzim začaly reinstalace na prohlídkové trase zámku, v roce 2023 by reinstalací měla projít hradní část tohoto komplexu.

Plánovaná reinstalace má rehabilitovat původní stav interiérů z první poloviny 20. století tak, jak byl zachycen v inventáři zámku z 30. let 20. století, který byl sepsaný po úmrtí Franze Clam-Gallase. Veřejnosti se reinstalovaná trasa *Frýdlantský zámek* představí se zahájením návštěvnické sezony 2023 1. dubna.

SCELOVÁNÍ MOBILIÁRNÍCH FONDŮ

Za pomoci územních odborných pracovišť a generálního ředitelství NPÚ se podařilo dohledat další součásti mobiliárních fondů zámků, které byly po druhé světové válce odvezeny z místa původního uložení.

Letos tak došlo ke scelení původních grafických listů s koňskou tematikou ze Slatiňan na Lemberk nebo do Ratibořic a ke scelení několika textilií z depozitáře Kutná Hora na Sychrov. Kromě tohoto scelování uvnitř NPÚ došlo na Sychrově také k trvalému vrácení 4 kožených křesel z letohrádku Hvězda, který je ve správě Památníku národního písemnictví. Na Sychrově byl za posledních šlechtických majitelů celý soubor stejných kožených křesel s nezaměnitelným vzhledem řezeb i tlačené kůže s rohanskými heraldickými figurami. Po válce byly rozvezeny do různých částí republiky a teprve nyní se podařilo 4 z nich vrátit.

RESTAUROVÁNÍ – VÝBĚREM

Slatiňanský kulečník

Na zámku Slatiňany se v depozitáři dlouhé roky nacházely nohy a celá řada drobných dřevěných úlomků od neznámého kusu nábytku. Teprve na konci roku 2021 se kastelánovi podařilo zjistit, že se jedná o spodní část kulečníku, kterému chybí celá vrchní deska. Restaurátorovi byl kulečník dodán jako skládačka, jejímž jednotlivým částem bylo potřeba najít chybějící místo, a podle nich také dotvořit nové nedochované prvky. Aby vrchní deska nepůsobila rušivě, koupila se stará deska a citlivě se vsadila do spodní části. Před začátkem návštěvnické sezony 2022 byl zrestaurovaný kulečník umístěn v knihovně na zámku Slatiňany, kde se původně nacházel.

Obraz pro Opočno

Restaurován byl i například obraz knížete Colloredo Mansfelda pro zámek Opočno, který se nacházel v depozitáři Kutná Hora, který spadá pod ÚPS Praha. Zde však nenašel uplatnění, a tak byl dlouhodobě stočený, což se výrazně projevilo na jeho stavu. Po sundání z válce se objevily četné zlomy a krakeláž malby. Vzhledem k zásadně poničeným okrajům, které se již

nepodařilo zachránit, byl rozměr obrazu o několik centimetrů zmenšený, všechny ostatní defekty však byly zrestaurovány a obraz knížete Colloredo-Mansfelda byl odborným transportu umístěn na Opočně.

Překvapení na zámku v Litomyšli

Skříňka v podobě kamen byla dlouhé roky uložena v zámeckém depozitáři ve velmi špatném stavu. Zaměstnanci si všimli, že podobou je totožná s kamny v jedné z místností na prohlídkové trase. Barevnost však byla jiná, jelikož skříňka byla šedá, ale kamna měla barvu okrovou. Nebylo příliš pochyb o tom, že skříňka byla původně ve stejné místnosti s kamny a barevně byly totožné. Předpoklad, že správná barevnost se dochovala na kamnech, byl vyvrácen díky laboratornímu průzkumu skříňky. Zde bylo na odebraném vzorku potvrzeno, že se pod současnou šedou vrstvou okrová barva nikdy nenacházela. Udělaly se proto sondy do kamen, kde se našla stejná barva jako na skříňce. Na ní byl proto rehabilitován šedý nátěr a do budoucna se plánuje obnovit i na kamnech, aby tak oba předměty umístěné v litomyšlské čítárně svou původní barevností korespondovaly s interiérem.

NOVÉ INTERIÉROVÉ INSTALACE A VÝSTAVY

Nové pojetí prohlídek na zámku v Opočně – zpřístupnění II. patra u příležitosti významného jubilea

13. dubna 2022 bylo návštěvníkům poprvé v historii zámku zpřístupněno II., částečně zrestaurované, zámecké patro. Celková reinstalace trvala bezmála pět měsíců a jedná se o největší změnu expozic i návštěvníckého provozu na opočenském zámku od konce druhé světové války. Zámek tak od poloviny dubna 2022 nabízí dva plnohodnotné prohlídkové okruhy (1. a 2. patro zámku), na nichž je nově prezentováno zhruba dalších šest tisíc předmětů, které byly dosud v depozitáři. Ve druhém patře se návštěvníkům představuje celkem 21 místností, z nich 18 premiérově. Významnou novinkou je také začlenění procházky po arkádách do obou prohlídkových okruhů.

Reinstalace vychází z fotografií a inventáře zámku z roku 1910. Josef II. Colloredo-Mansfeld se rozhodl ze zámku udělat rodovou pokladnici a svezl na Opočno veškeré sbírky rodu z hradů a zámků po monarchii, které pak výrazně rozšiřoval například i o trofeje a upomínky z výprav po severní Americe a Africe. Do této éry se zámek nyní vrátil, protože zde probíhaly i poslední větší úpravy interiérů. Unikátnost okruhů doplňuje i skutečnost, že bezmála 98 procent vystaveného mobiliáře je mobiliář kmenový.

Rok pro otevření i úpravy opočenských zámeckých interiérů nebyl vybrán náhodně – zámek v roce 2022 slavil sto let od svého zpřístupnění, neboť v omezené míře se zde provázelo již za první republiky. Tehdy byla obdivována hlavně zbrojnice, obrazárna či knihovna.

K danému jubileu byla vydána i speciální výroční vizitka.

VÝZNAMNÉ AKTIVITY, JUBILEA, NÁVŠTĚVY, ZMĚNY VE VEDENÍ OBJEKTŮ, NOVINKY

Změny na kastelánských pozicích na ÚPS Sychrov a výročí

K 1. lednu byl novým kastelánem hradu a zámku Frýdlant jmenován MgA. Jiří Holub, který se v roce 2021 úspěšně účastnil otevřeného výběrového řízení a komisi přesvědčil nejenom díky svým zkušenostem ze správy a řízení památkových objektů, ale také vizí, kam frýdlantský komplex směřovat. Ve funkci tak vystřídal PhDr. Janu Pavlíkovou, která na frýdlantském zámku působila od 1. května 1990. MgA. Jiří Holub se v roce 1999 stal zástupcem kastelána na vodním hradu Švihov, kde byl od roku 2001 kastelánem. Dále jako kastelán pracoval na zámku Humprecht, od roku 2009 do roku 2021 byl kastelánem státního zámku Hrubý Rohozec.

Po třináctiletém působení odešel v březnu 2022 do soukromé sféry dosavadní **kastelán Trosek**, Ing. Lubomír Martinek, který na hradě působil nejdříve jako brigádník, později jako pokladní a zástupce kastelána, od roku 2017 jako kastelán. **Novou kastelánkou se stala Ing. Pavlína Suchomelová**, která vystudovala bakalářský obor „Stavby na bázi dřeva“ na Lesnické a dřevařské fakultě Mendelovy univerzity v Brně. Na tento obor navázala studiem „Dřevařského inženýrství“ tamtéž, studium zakončila inženýrským titulem. Na památkách se pohybuje již od střední školy – od roku 2008 působila (externě) na státním hradě Litice jako průvodkyně a pokladní objektu, a tak se seznámila nejenom s provozem památkového objektu, ale i s účetními systémy a vnitřními předpisy NPÚ. Podílela se zde také na tvorbě průvodcovských textů a v rámci své bakalářské práce spolupracovala i na tvorbě edukačního prohlídkového okruhu „Jak se staví hrad“. V březnu roku 2022 zvítězila v otevřeném výběrovém řízení na pozici kastelánky státního hradu Trosky, do této funkce byla jmenována k 15. 4. 2022.

V roce 2022 oslavila kastelánka zámku Lemberk Mgr. Renata Černá 30 let svého působení na tomto objektu.

Významné jubileum v Ratibořicích a další zajímavosti

Na rok 2022 připadlo 100. výročí instalace a odhalení sousoší "Babička s dětmi", které je po svatém Václavu nejfotografovanější sochou v naší zemi. Tento symbol Babiččina údolí prošel restaurátorským zásahem, kterým Národní památkový ústav přispěl k oslavě tohoto významného výročí. Celkové očištění, opravy spárování, drobné retuše a kompletní konzervace sousoší mu daly podobu z roku 1922. Připomínková akce se konala 8. červenci ve spolupráci správy zámku, Městem Česká Skalice – Muzeem Boženy Němcové, Společností Boženy Němcové, Maticí českou a Klubem českých turistů, a kromě jiného byla vydána výroční turistická vizitka, pamětní diplom či byla používána speciální razítka.

Prohlídkové okruhy ratibořického zámku byly doplněny vybraným mobiliářem, například restaurovanými obrazy s podobiznami v životní velikosti císaře Františka I. a jeho poslední manželky, císařovny Karolíny Augusty a také fotokopií na plátně – portrétu knížete Lorenza Pieri - Piccolomini de Aragona, vévody z Amalfi, který zámek Ratibořice vystavěl a také zde v roce 1714 zemřel. Byla dokončena architektonická studie včetně studie proveditelnosti na rehabilitaci části Panského dvora, konkrétně stodoly a tzv. Ratejny. Tyto budovy by měly sloužit jako depozitář Národního památkového ústavu a přízemí Ratejny bude využito pro expoziční účely.

Navrácení zcizeného obrazu na Kuks a další novinky sezony 2022 na tomto objektu

Na hospitál Kuks se po třiceti letech vrátil obraz s podobiznou Jana Michaela Šporka. Ten byl odcizen v červenci roku 1991 společně s dalšími předměty při noční krádeži. Autorem obrazu je významný francouzský barokní malíř Nicolas de Largillierre, který portrétoval i francouzského krále Ludvíka XIV. Obraz se podařilo vystopovat díky paní doktorce Jandlové z Národní galerie, která byla požádána o povolení k legálnímu vývozu obrazu do zahraničí. Policie obraz zajistila v Praze, pachatel, který se v roce 1991 vloupal do hospitálu a odcizil i další historické předměty, dopaden nebyl. Portrét synovce zakladatele Kuksu Františka Antonína byl umístěn do expozice prohlídkového okruhu Hospitál.

V sezoně 2022 čekaly kukské návštěvníky i další novinky – nově byl osvětlen hlavní oltář v kostele Nejsvětější Trojice, interiér kostela byl doplněn o čtyři zrestaurované procesní lampy. Pokračovaly restaurátorské práce na dalších třech obrazech z cyklu ze života sv. Jana z Boha, na ohradní zeď před hospitál se vrátila zrestaurovaná faksimile sochy Štědrosti. Ve spolupráci s Fakultou restaurování v Litomyšli proběhlo další čištění soch Betléma, byly odstraněny zbytky betonových základů bývalého zastřešení nad hlavním reliéfem.

V roce 2022 byl proveden odkup souboru nemovitostí – pozemku a sochy poustevníka Juana Garina včetně jeskyně. Tím došlo ke scelení území národní kulturní památky ve výhradním vlastnictví státu a otevřelo možnosti komplexnější a odborné péče.

Nově byla nabídnuta možnost archivace vín v hospitálních sklepech, nabídky využilo téměř 30 zájemců.

Na hradě a zámku Frýdlant byl razantně změněn návštěvníkový provoz

S kastelánskou obměnou došlo na frýdlantském hradě a zámku k výrazným změnám – byly rozdělen původně jeden velký okruh na prohlídkový okruh hradem a na okruh zámek, kdy oba okruhy mají časovou dotaci zhruba 60 minut. Dětská prohlídka se přesunula do zámku, kde jí bylo vyhrazeno kastelánské křídlo, hlavní schodišťová hala a dětský pokoj s hračkami po dcerách posledních majitelů. Byla zavedena nová trasa Zbraně, zbroj a rytíři, což jsou komentované prohlídky hradní zbrojnice s možností návštěvy zámecké věže, která byla doposud zpřístupňována pouze 1-2x ročně. Velkou novinkou byla také změna v celkové organizaci provozu – návštěvníkům byl umožněn volný vstup do nádvoří, kde je navíc možnost občerstvení. Trasa Zámek po letech opět otevřela pokoje enfilády a umožnila návštěvníkům projít pokoje tohoto soukromého patra; v závěru roku se na trase začalo s rozsáhlou reinstalací. Byla také rozšířena nabídka prostor pro svatební obřady.

Skryté skvosty představily Hrádek u Nechanic a také hrad Grabštejn

Před zahájením sezony se zámek Hrádek představil v desetidílném dokumentárním cyklu České televize [Skryté skvosty](#), který vznikl ve spolupráci s Národním památkovým ústavem a CzechTourismem. V prvním dílu zavzpomínal herec Jaroslav Plesl na svá průvodcovská léta na Hrádku, kdy se pro něj stal zámek srdeční záležitostí. Mezi dalšími objekty zařazenými do natáčení se pro rok 2022 v rámci ÚPS Sychrov stal i severočeský hrad Grabštejn.

Návštěva, která přinesla symbolické usmíření na Kunětické hoře

6. 10. 2022 navštívil Kunětickou horu baron Richard Drasche von Wartinberg ze zámku Ebreichsdorf u Vídně. Tento osmdesátiletý pán je pravnukem rakouského průmyslníka stejného jména, jemuž Kunětická hora patřila od roku 1881 až do vzniku Československa. Vybudoval Lovčí zámeček v podhradí, byl váženým členem pardubické parforsní společnosti, nicméně také provozoval na Kunětické hoře lukrativní kamenolom. Necitlivá intenzivní těžba narušila statiku skalního masivu i hradního objektu a vedla k likvidaci západní a jihozápadní části hradu, která se na sklonku 19. století vinou narušené statiky zřítila do kamenolomu. Tyto události pak vedly k různým nátlakovým akcím ze strany veřejnosti a k hojně medializovaným debatám o záchraně významné torzální památky. Výsledkem bylo, že si roku 1917 Kunětickou horu od barona Drascheho nejprve pronajal a roku 1919 poté i zakoupil pardubický Muzejní spolek. Nově ustavené Kunětické družstvo zahájilo nezbytné zabezpečovací práce – a další osudy hradu jsou již dobře známy. Jméno Richard Drasche von Wartinberg tedy v dějinách Kunětické hory tedy příliš pozitivních konotací nevyvolává. Nicméně návštěva jeho pravnuka na Kunětické hoře po sto letech od těchto událostí přinesla alespoň symbolické usmíření, které nebylo prosté emotivních momentů.

Vězni pomáhali na Lemberku, skauti na Grabštejně, Liticích a Troskách

Po dvouleté covidové odmlce, přesněji 23. března, přijeli na zámek Lemberk pomoci při venkovních pracích vězni ze Stráže pod Ralskem. Celkem 5 vězňů pomáhalo při kácení a následném úklidu náletových dřevin v Bredovské zahradě a přilehlém sadu, odměnou jim bylo posezení u ohně a opékání buřtů.

Členové Junáka – českého skauta vypomáhali s úklidem parku u hradu Grabštejn. Správa hradu Litice pokračovala ve spolupráci se skautským oddílem z Jilemnice a studenty Střední školy gastronomické a technické v Žamberku – brigádní práce se týkaly údržby a úklidu zeleně v areálu hradu. 8. září 2022 hrad Trosky doslova ožil díky skautům z Českého Dubu. Členové oddílu vysbírali odpadky na hradě i v okolním lese a podél cesty, nachystali dřevo na další sezonu, shrabali posečenou a také vyčistili schodiště na Babu od nánosů prachu a mechu, pomohli zazimovat bylinkovou zahrádku.

Všem, kdo dobrovolně pomohli s údržbou objektů a jejich areálů, patří velký dík.

Cena Adolfa Heyduka 2021 putovala na Kuks

Cenu vyhlašuje mezinárodní vzdělávací projekt Hugo na cestách ve spolupráci s Památkovou komorou ČR a Geoparkem Český ráj o. p. s. Záštitu nad tímto konáním převzala Stálá komise Senátu pro rozvoj venkova. Cena je udělována od roku 2015, veřejnost své favority navrhuje na stránkách *Hugo na cestách*. Nominovat je možné kulturní památky, geologické lokality, technické památky či malá muzea zaměřená na industriální či technické dědictví, která jsou podle navrhovatelů nejvíce vstřícná vůči handicapovaným návštěvníkům.

V sedmém ročníku této ankety obdržel nejvíce hlasů v kategorii Národní kulturní památky a památky UNESCO Hospitál Kuks – a to za haptickou „knížku“ doplněnou o haptický plán areálu hospitálu a bylinkové zahrady, vyobrazení sochy Lehkomyslnosti a erbu rodu Šporků.

Slavnostní předání cen proběhlo v rámci semináře Památky pro každého ve čtvrtek 23. 6. 2022 na hradě Svojanov.

Zámek Litomyšl, památka UNESCO, vítal přední evropské politiky

1. července se litomyšlský zámek stal dějištěm zasedání Evropské komise v čele s její předsedkyní Ursulou van der Leyenovou a české vlády vedené premiérem Petrem Fialou v rámci převzetí předsednictví Evropské komise Českou republikou.

Zákupská výročí

V roce 2022 zámek Zákupy připomínal 100. výročí úmrtí svého posledního majitele, kterým byl poslední vládnoucí Habsburk bl. Karel I. V této souvislosti se uskutečnilo několik akcí, jako např. benedikace portrétu bl. Karla I. určeného pro zámeckou kapli (1. dubna), vernisáž exteriérové panelové výstavy a o tomto panovníkovi (2. července), bohoslužba v zámecké kapli celebrotaná litoměřickým biskupem Mons. Janem Baxantem (21. října) a na samotný závěr roku prohlídka vánočně vyzdobeného zámku s průvodcem v kostýmu Karla I.

Mimo toto výročí si zámek Zákupy v roce 2022 připomínal ještě jednu významnou událost, a to 350. výročí narození Anny Marie Františky velkovévodkyně Toskánské, která byla významnou majitelkou nákupského panství v době baroka a také jednou z nezájemnějších šlechticů své doby. U této příležitosti byl zrestaurován její portrét, který patří k velmi malému množství předmětů, které se na zámku Zákupy dochovaly ze staršího období. Dále byly této šlechticce a zajímavým okamžikům z jejího života věnovány kostýmované hrané noční prohlídky během letních prázdnin.

Projekt Památky bez bariér na zámku Zákupy

Národní památkový ústav dlouhodobě spolupracuje s Národní radou osob se zdravotním postižením České republiky o. s. Jedním z výsledků této spolupráce je projekt Památky bez bariér, který pomáhá osobám s handicapem navštívit a poznat státní památky.

Císařský zámek Zákupy se stal dějištěm tohoto projektu v pondělí 12. září – ve spolupráci s paní Marcelou Ježkovou z NRZP Libereckého kraje přivítali zaměstnanci zámku v čele s jeho kastelánem Vladimírem Treglem více jak 120 osob s různým typem postižení a seznámili je s historií Zákup. Pomocí schodolezu se do pater zámku dostaly osoby imobilní, pro osoby nevidomé byly připraveny předměty k osahání, zámek navštívila i skupina osob postižená ztrátou sluchu a výklad tak byl podán ve znakovém jazyce. Součástí prohlídky byla i kuchyně v přízemí zámku.

Rozšířená nabídka nejenom pro děti na hradě Grabštejn a Bezděz

Na hradě Grabštejn se návštěvníkům představila nově pojatá dětská trasa Hrabecí poklad, kdy děti musí pomoci nalézt ztracený klíč od truhlice s penězi. Nově si na Grabštejně připravili i

prohlídky pro dětské kolektivy z mateřských škol. Ve vybraných termínech zde proběhly Kastelánské prohlídky a v rámci zapojení objektu do projektu Po stopách šlechtických rodů – šlechtické slavnosti a zábavy zde byla zrealizována výstava *Afrika Karla Podstatského z Lichteštejna*. Vystaveny zde byly předměty z cest tohoto hraběte (fotografie, lovecké trofeje, suvenýry), které jsou jinak rozptýleny po celé republice.

Hlavní novinka sezony 2022 na **hradě Bezděz** byla určena těm menším návštěvníkům – byla zde pro ně vytvořena hra *Poklad královny Václava II.* Děti hledají v areálu hradu skryté symboly, které zaznamenávají do hrací karty. Při správném vyřešení obdrží při odchodu z hradu odměnu.

Náchodské novinky

Zámek Náchod představil v roce 2021 dva nové prohlídkové okruhy – ty byly následně doplněny o více než 200 exponátů. Okruh *Zámek za Piccolominiů* byl rozšířen o soukromou kapli Anny Viktorie, okruh *Zámek za Schaumburgů* doplnily historické trezory s řády a vyznamenáními rodu Schaumburg-Lippe. Pro zvýšení komfortu návštěvníků bylo na zámku zavedeno občerstvení s možností posezení v nádvoří, novou výzdobu má od roku 2022 také velký sál sloužící svatebním obřadům a dalším společenským událostem. Kulturní novinkou byla Schaumburská slavnost, která připomenula dobu 19. století, stejně jako 155. výročí založení vojenského hřbitova v Náchodě a 30. narozeniny zámeckých medvědů Dáši a Ludvíka.

Nový prohlídkový okruh na Hrádku u Nechanic

Novinkou na Hrádku u Nechanic pro rok 2022 bylo zavedení prohlídkové trasy pod názvem *Od sklepů po věž*, která byla zpřístupněna za dobrého počasí v červenci a srpnu. Návštěvníky čekala prohlídka zámeckých sklepů s ukázkou technických vymožeností (kotle z 19. století nebo elektrické rozvody z roku 1914) a následně vystoupali na dominantu zámku – Hodinovou věž.

Nové prohlídky na Liticích, předčasné ukončení sezony

Na litickém hradě byl během sezony zkoušen prohlídkový okruh *Po stopách hradní architektury*, vhodný zejména pro zájemce o fortifikaci a architektonické detaily objektu. Byly zde také pořádány noční prohlídky a byl zpřístupněn tzv. dolní hrad, nicméně sezona byla na Liticích předčasně ukončena v polovině září z důvodu nestabilního skalního masivu v hradním areálu, konkrétně mezi druhou a třetí bránou.

Novinky na Troskách

Díky dobrovolníkům a příznivcům hradu Trosky byl na Aerenhálskou vyhlídku umístěn vánoční smrk, který svítil daleko do kraje a pan Radek Petrášek z ČTK získal za fotku tohoto stromu ocenění „foto měsíce listopadu“ Návštěvníkům Trosky byl premiérově umožněn nákup online vstupenek, byly zavedeny platební terminály. Pro rychlejší plynulost návštěvnického provozu došlo k rozdělení pokladny na pokladnu pro prodej vstupenek a pokladnu (výdejní okénko) pro

prodej suvenýrů. Pokračoval botanický průzkum na Troskách a ve spolupráci s AV ČR pokračoval monitoring skalních puklin pod Pannou. V srpnu došlo k uzavření ochozu na věži Baba.

<https://www.czechphoto.org/detail-novinky/1973-30/foto-mesice-listopadu-2022-radek-petrasek-vanocni-strom-na-hrade-trosky/>

V prostorách areálů zámků Slatiňany a zámku Opočno našly také dočasné ubytování ukrajinské ženy a děti, prchající před válkou.

VÝZNAMNÉ DNY NÁVŠTĚVNICKÉ SEZONY

Velikonoce na Sychrově a dalších objektech

Během celého dubna 2022 byl sychrovský hlavní prohlídkový okruh doplněn o více jak 80 exponátů z dílny paní Zuzany Königové, která svůj volný čas již několik let věnuje ornamentálnímu vyřezávání do skořápek z křepelčích, kachních, husích, slepičích i pštrosích vajec. Návštěvníky tak potěšil pohled na vajíčka s krajkovými motivy, ale také v podobě figurek andělů, kočárků, dětských botiček atp., některé exponáty byly doplněny také drahými kameny. Velikonoční výzdoba a dokonce celá výstava ze stovek kraslic čekala na návštěvníky také na Opočně, jarní výzdobu měly i interiéry Ratibořic, Náchoda, Hrádku u Nechanic, Grabštejna, Lemberka, Bezdězu a Litomyšle.

Květinová výstava na Hrádku u Nechanic

U příležitosti 170. výročí úmrtí Marie Terezy hraběnky z Harrachu, které se říkalo Matka chudých, proběhl úspěšný V. ročník květinové výstavy v soukromých apartmánech šlechty na Hrádku u Nechanic. Na konci července se zámek pro veřejnost uzavřel a na týden se proměnil v pohádkový zámek Hůrka. Natáčela se zde nová vánoční pohádka [Krakonošovo tajemství](#), která měla premiéru 25. prosince 2022.

Květinová aranžmá byly v roce 2022 k vidění také na zámku v Litomyšli, na Opočně a v Ratibořicích.

Aktivity v rámci projektu Po stopách šlechtických rodů – Rok šlechtických slavností, Hradozámecká noc

Kromě již výše zmiňované výstavy *Afrika Karla Podstatzkého z Lichtenštejna* na hradě Grabštejn se uskutečnil například také Barokní večer v Litomyšli, Piccolominské slavnosti a noční prohlídky na Náchodě, noční prohlídky na Opočně, na Sychrově se konal komponovaný večer zaměřený na barokní festivity.

Objekty se také pestrým programem zapojily do celostátní Hradozámecké noci – speciální prohlídky, slavnosti a bohatý kulturní program nabídl Frýdlant, premiérově samostatným programem i hrad Trosky, hrad Litice a Grabštejn, zámky Litomyšl, Ratibořice, Opočno a Slatiňany.

Dny evropského dědictví

Dny evropského dědictví byly pro rok 2022 vyhlášeny v termínu 10. až 18. září, řada objektů připomínala tyto dny speciálními akcemi – na Lemberku se konaly večerní scénické prohlídky, na Bezdězu byl zpřístupněn ochoz v hradní kapli a své umění předváděli na hradě šermíři, Grabštejn nabízel kastelánské, tedy prodloužené a tematické zaměřené prohlídky, divadelní představení se odehrálo na Frýdlantě, speciální prohlídky *Za obrazy* čekaly na návštěvníky Sychrova, rozšířené prohlídky obrazáren a přednáška se uskutečnily na Opočně, speciální prohlídky o nepříliš známých historických událostech se konaly v Ratibořicích, hrané prohlídky pro rodiny s dětmi a odborné prohlídky *Pokrok nezastavíš* nabízela správa slatiňanského zámku, zapojil se také hospitál Kuks.

Vánoční a adventní prohlídky

Veřejností velmi ceněné a vyhledávané jsou také adventní a vánoční prohlídky a programy – sváteční mše, koncerty, ale i třeba dílničky pro děti. Tyto aktivity čekaly na návštěvníky na Slatiňanech, Náchodě, Hrádku u Nechanic, v Babiččině údolí, na Opočně, na Kuksu, Zákupech, Lemberku, Grabštejně. Po bezmála deseti letech se k adventním prohlídkám připojil i zámek Litomyšl, novinkou byly také vánoční prohlídky za asistence kustodů na Sychrově, kde se nové pojetí setkala s velkým zájmem hlavně z řad rodin s dětmi.